

Femte roten, tomt 25

Kvarteret Frimuraren

Andra roten 1637–57v

Sunnan Stora Hamnen, västan Östra Lilla Hamnen

Andra roten 1657h–70

Baktomt 4.112

Södra Hamngatan 27 (tills. m 5.26)

Dr Maja Kjellin har i sin bok "Kvarteret Frimuraren" hävdat, att en skiss över ex tomtplatser i området mellan Holländaregatan (= Drottninggatan) och St. Johannisgatan (= S. Hamngatan) från år 1636 och upptagande namnen *Jacob Herwijck*, *Henrik Hanton*, *Carl Bock* och *Allwyn Jacobz* (se a.a. sid. 9) skulle hänföra sig till kvarteret Frimuraren. Carl Bock skulle ha ägt 5.25 medan Jacob Herwegh skulle ha ägt 4.112 och 4.113. Detta måste vara ett misstag. Carl Bock och Allwyn Jacobz upptages båda i rote ett och Jacob Herwegh i rote 4 vid tiden för skissens ritande. Detta ger ett läge i kvarteret Kommersrådet, vars tomter vid Södra Hamnen hörde till första roten medan tomterna vid Holländaregatan tillhörde fjärde roten.

Säkert är emellertid, att såväl Timon Rolufsson van Schoting som hans far Roluf Johansson (Jansson) bodde ungefär här enligt mantalslängderna. Troligen har fadern ägt gården före 1637.

Roluf Johansson (Jansson)

1638–39, 1643: 1 mtl (ettan antyder änklingskap)

(Se Berg, Samlingar till Göteborgs historia Bil. 3, 23 och bil 16, 50.) *Roluf Jansson van Scholten* inkom mycket tidigt från Flandern och var enligt en mycket gammal artikel i GHT den 4.7.1903 av Hugo Fröding "den ende som ännu 1639 levde kvar av borgarna i Karl IX:s härjade och brända stad." Att han verkligen bott på andra sidan älven finner man av en i riksarkivet förvarad mantalslängd för Nylöse och av att han omtalas vid skilda tillfällen i Nya Lödöse tänkebok från 1619. Han levererade timmer till de första hamnarbetena i det nya Göteborg och tillhörde den första uppsättningen rådmän i Göteborg. Han måste avstå sin rådmansplats vid 1624 års ingång, när antalet rådmän reducerades från 17 till 12. Han avled i Göteborg den 19.9.1643. Gift med Gertrud *Diedrichsdotter von Heimskirch*, död 10.7.1634.

Sonen

Timon Rolufsson (Herr Timon Rolufsson 1642)

1637: 4 mtl, 1638–39: 5 mtl, 1639: "Brukar allehanda handel", 1640: 6 mtl, 1641: 4 mtl, 1642–44: 3 mtl, 1645: 5 mtl, 1646–47: 3 mtl, 1648–49: 3 mtl

Timon Rolufsson van Schotingen omtalas 1627 som förvaltare för tullarrendatorerna holländarna *Paridon von Horn* och *Christian Wilshusen* (Almquist I: 126). Han drev en betydande handel med trä och järn. Att han i handeln med tobak var så framgångsrik, att han väckte avundsjuka framgår av nedanstående domboksutdrag från överrätten den 16.11.1641, där han var kärande mot *Claes Henningh (d.y.)* som svarande:

”Käranden hafuer andragit sin klaghan emot suaranden eftersom hans öfuerlefuereade klageskrifft wijdare förmäler belangandes dheras strijd om 5.000 lb Tobak och suarandens uthgutne iniurier emot käranden, begärandes han derföre måtte caution ställa, eller sielf borgen blifua.

Suaranden nekar sådant aldeles.

Härpå blef af Rätten honom käranden opålagt sigh nästkommande Thorsdagh med sin Eed purgera, at han intet weet at dhe 4.000 [sic” Jfr ovan”] lb här i staden legat förborgne eller ännu liggia. Belangandes den påfordrade af käranden caution, så wachter Rätten sådant onödigt efter suaranden är en besutten borgare här i staden.”

Saken återupptogs den 9.12. samma år:

”Effter Rättens d 6 huius gifne beskeed hafue Partherne på bådhe sijder sijne witnen producerat såsom kärandens Fulmechtigh, Gerdt Pettersson och Joris Borat och suaranden Adolph Winck och Aloin Jacobssen, huilka hafue alle sampteligen den eene efter den andre sit witnessbörd serskilt uthsagt såsom

Gerdt Pettersson, huilken hafuer opå sit uthgifne skriftelige Witnessbörd de dato 17 Novembris 1641 /: sedan det honom ord ifrån ord blef föreläsit:/ sigh således förklarar, at alt sådant, som deruthj författat ähr, så i sanningh befinner

Detsamma sade och Boris Borat, som berörde Witnessbördskrift hafuer tillijka med Gerdt Pettersson underskrifuit, sedan hon honom blef föreläsin, och war dess innehåld, som hereffter följer: Det förbe-te Gerdt Pettersson och Boris Bortat attesterade af Claes Henningz hördt hafua på Nils Börgessons källare, huru såsom han Claes Wisste 4.000 lb Tobak liggia här förborgne och uthj Möölendaal 1.000 lb till kiöpz, huilke han med all Commoditet wisste hijt bringa och när Timon Rolufsson skulle gå derifrån tiltalte han derom begge föreskrefne attestanterne at wille sigh påminna, huad Claes tå sagt hadhe, huarpå han Claes med importa och ohöflige ord suarade, at han Timon Rolufsson icke achtade, skällandes honom och hans Compagnie för Förklickare och Förädare, och skulle han herefter bådhe sigh och alla andra wetta at warna, huarpest och hoos huem dhe skulle sittia med en affront som han giorde honom Timon j det han sönderbröt Tobakspijporne på bordet, kastade dem små j stycken, och med afskräckeligit suäriande sade, at han på alt sammans Timon honom förkastade. icke parte [?] och at Tobakzhandelen, som nu föres och dirigeras war uthj liknelse emot den förre intet annat än Narrewärk, Jemwäl och at han Claes yttermera skall hafue sagt, Brookikarne hafue ofta honom gifuit anledning på sådant sätt at tillhandla sigh Tobak med mera, som i attestationskriften originaliter infueerat wijdare uthwijsar.

Sedan blef Adolph Winck infordrat, huilken berättade, at när han satt på Wijnkellaren och war öfuer ett huusköp, som tå skulle slutas, tå hafuer han fordrat Tobak för 2 öre och när Tienaren kom med elakt Tobak, tå frågade han honom, om det war af Timon Rolufssons Tobak, derpå suarade han Neij, huartill Claes Henningh sade, skall intet annat Tobak wara till än Timon Rolufssons, här är en ungh Man här i staden, som går med en Carpus på hufudet, han hafuer uthj Kongelf 2.000 eller 3.000 lb Tobak, kan man inte låtha Tobak komma ifrån Kongelf till Mölndall och der ifrån hijt till staden, och efter han fick annat till beställa med dhe här quarblefne Portugiser, så gick han tå strax derifrån och weet fördenskull intet huad wijdare är förluppit.

Aloin Jacobssen blef näst derefter infordrat, berättade, at när Adolph Winck bekom det elake Tobaket af Tienaren och han Winck frågade, om det war af Timon Rolufssons Tobak, och tienaren suarade Neij, tå hafuer Claes Henningz derpå sagt, är intet meera Thobak till ähn Timon Rolufssons, här är en Ungh man i staden, han hafuer i Kongelf 1.000 lb Tobak, kan man inte deri-

från bringa till Mölendal, huad wijdare passerade wett han icke efter han gick för Adolph Winckler ifrån.

Gerdt Pettersson säger, at Claes Henningh hafuer låtit sine ord således falla, at den man, som här i staden war, han hade 4.000 pund Tobak men intet af Tobaken war här i staden, men dhe 1.000 låge wed Mölendall, detsamma berättade och Joris Borat.

Claes Henningz persisterar med sin för dato gjorde förklaringh och suar, och förnekar det aldeles som kändandens hafuer saken andragit.

Saken warder till kändandens Timon Rolufssons egen hemkompst uthstält, tå wijdare j saken, huad lag förmår skall fortfaras.”

Som masthamnarrendator omtalas Timon Rolufsson 1624–35. Stor betydelse hade han som faktor för det ”Västindiska Kompaniet”, som organiserade den första expeditionen till ”Nya Sverige”. Han blev rådman 1642, en befattning, som han lämnade den 31.12.1649. Utom i Elgenstierna VII:48a – adliga ätten von Schoting nr 1830 – har släkten utförligt behandlats av Paul Wilstadius i *Släkt och Hävd* 1967:1. Timon von Schoting var gift 1) med 9.3.1623 med *Clara du Reés* (enligt Berg: *Samlingar till Göteborgs historia* bil 16, 50) dotter till *justitiepres. i Göteborg Jacob du Reés*, som flyttade till Stockholm 1627, och *Maria von Sommeren* och syster till justitiepresidenten (och borgmästaren i Ronneby) *Arnold du Reés* (adl. ätten nr 773) 2) med *Barbara Peatze*, född 1610, död 1658. I det första äktenskapet hade han enligt Berg (a.a.) barnen *Johan, Barbara och Jacob*. Vigseln med *Barbara Peatze (Pecke, Päckes, Pökes)* återfinnes ej i *Kristine vigselbok*, ej heller hennes dödsuppgift – kanske sammanhänger detta med att familjen också ägde Hede säteri i Lerum. Sonen *Jacob* flyttade med sin hustru *Christina Andreasdotter* (vigsel 29.10.1648) enligt W. Berg till Ronneby. Men anmärkningsvärt är att han 1649 kallade *Barbara Pökes* sin svärmor (se 5.24). Kan *Christina Andreasdotter* ha varit dotter till *Barbara Päckes* första man *kaptenen Anders Mattsson*?

Timon van Schoting avled enligt Elgenstierna den 4.10.1675. Han nedsattes 1676 i svågern *Arnold du Reés* grav i Ronneby, då han kallas ”grothefahr Tideman van Schoting”.

Stadsmajoren Johan de König

1666–74 M1676 Skeppsmajoren 1 tomt omt 3.58?

Stadsmajoren de Kynning ”König” omtalades i första roten 1647–50 (1647 utan mantal, 1648:4, 1649:3, 1650: 2).

Johan de König köpte 1651 för 50 rdr *Hans Bruns* gård (huseköpspenning) men tidigare 1644 hade denne haft en gård i rote ett. Se dock rote 3.

Se Ränthe- och byggningskollegium 18.11.1673 rörande Stadsmajoren Johan de Königs resolution eng. ”die Landerie belegen beij Ziegelbrauch und Buhrens Land”. Magistraten skulle kommuniceras.

Stadsmajoren Johan de König, född 1606, avled den 13.4.1675 (begr. 25 april), 69 år gammal. Hans änka ”die alte Stad-Majorsche, Sehl Herr Joh. de Königs witwe” *Maria von Autzhorn*, född 17.8.1603 avled följande år den 8.9.1676 (begr. 17 sept), 73 år och 3 veckor gammal. Hon var fadder bla. 24.9.1668 hos *Cornelius Petersen*.

Claus Engelke

Den 14.5.1677 lagbjöd *Henrik Braun Johan* första gången framlidne stadsmajoren Johan de Königs hus och gård, som han köpt av dennes arvingar för 900 rdr courant Fastebrev fick han 31.1.1678. *Köpmannen Claus Engelke* köpte gården av honom för 1 100 rdr och uppbjöd gården första gången den 9.11.1680, varvid den sades ligga ”mellan Hindrik Braun Johans gård [5.24] å östre och Hans Olufssons arvingars gård [4.111 och 5.26] å västre sidan”.

Claus Engelke var född 23.11.1628 i Hamburg och kom tidigt hit som representant för hamburgska handelsfirmor. Han nämnes här redan 1652 och mera permanent från 1658. Den 11.5.1680 gifte sig den över 50-årige Claus Engelke med *Hans Möllers* 18-åriga dotter *Catharina Möller* för vilken han själv hade stått fadder här i Göteborg den 2.10.1661. Inte förrän den 17.3.1681 skaffade han sig burskap här i Göteborg. 1693 inträdde han i handelsgillet. 1705 rankades han som nummer 15 bland stadens stora järnuppköpare. Han avled den 28.5.1707 efter att de sista åren ha legat förlamad efter ett slaganfall. Änkan fortsatte rörelsen och bodde kvar i gården till sin död 1.5.1723 (begr. 5 maj s.å.) Hon efterlämnade enligt bou 12.9.1723 tomt vid Stora hamnen, 46 fot bred och 108 fot lång (Berg I:1, 485).

Sex av Claus Engelkes och *Catharina Möllers* barn avled före modern bl.a. dottern *Anna*, som var gift med *handelsmannen Esbjörn Schiller* och som avled i barnsäng 1713. En son *Carl Engelke* var handelsman i Stockholm, en son *Otto Fredrik* blev kansliråd och adlades Engelcrantz.

Madame Catharina Engelkes hus värderades 1715 till 1 600 d smt och lösegendomen till 6 000 d smt. Hos henne bodde 1717 sonen *Göran Engelke*.

Magistraten bestämde den 19.6.1721, att herr kaptan Carlberg skulle besiktiga Madame Engelkens intill överkommissarie Herr Anders Nilsson Cederflyckt stående förbrända stenmur.

Den som övertog den 1721 avbrända tomten efter Catharina Möllers död var *mågen handelsmannen Johan Henrik Harder*, född i Hamburg, som son till en syster till *Jochim Bauman* därstädes. Johan Henrik Harder hade den 3.6.1719 gift sig med *Catharina Engelke* (döpt 23.2.1690, död 1742, begr. 30.5) (Berg II:5–6, 63). Johan Henrik Harder avled 1725 (begr. 1.6. s.å.) samma år, som han hade färdigställt ett nytt trähus på tomten. Han hade av *Sebastian Tham* lånat 1 500 d smt i plåtar den 2.4.1724 och pantsatt till denne den tomt, som han dels ärvt, dels köpt, belägen vid Stora hamnen intill herr Cederflykts hus å östra [5.24] och sal Bands änka å västra [5.26] ”jämte husen jag därpå tänker uppsättia låta”.

Änkan överlät efter ett par år gården på brodern *Otto Fredrik Engelke* och svågern *Esbjörn Schiller*.

I gården bodde 1730 herr sekreterare Otto Engelke, *madame Harder* med pigan Catharina, *Esbjörn Schiller*, *tobaksspinnaregesällen Peter Jurgenson*, *tobaksrullare Hans Gennike*, *läregossen Olof Schånberg*. *Isac Pil*, *Oluf i Haga*.

1737 *handelsman Esbjörn Schiller*.

1745 Herrar *Rutger och Daniel Schiller*, den senare kallad handelsman kvarstår ensam 1750–55

1765 *Supercargören vid Ostindiska Kompaniet Herr David Sandberg*

1775–87 Direktör *David af Sandeberg*

1790 *Ryttmästare af Sandebergs* hus

1792–1807–1810? Handelsman Andreas Andersson (uppbud 21.5.1792 av 5.25 2/4) hela 5.26 den 5.12.1803

Senare uppbud av 5.25-26

kommerserådet (Johan) Niclas Malm 9.9.1811

Johan Niclas Malm (son av *Jonas Jonasson Malm* och *Maria Kullman*) f. 7.8.1775, död 15.4.1829: Erhöll burskap i Göteborg som groshandlare 16.7.1802, rådmän, kommerseråd. Gift med *Cornelia Maria Damm*, född 1779, död 8.11.1816, dotter till *handlanden Fredrik Damm*, född 1742, död 26.3.1796 och *Lisette Lund*, död 5.11.1814. Bou efter henne 9.10.1817 (behållning 54 475 rdr banco). Ägde grundmurat stenhus och tomter nr 5. 25–26 vid Södra Hamngatan med bakgård nr 4.112 vid Drottninggatan, 35 000 rdr banko samt landeriet Kvibergsnäs nr 3 i tolfte roten, som hon innehade på beständigt arrende, värt med inventarier 20 000 rdr. bou efter honom 22.5.1829 upptar av fast egendom endast 1/ 12 i Kvibergsnäs nr 3, rote 12, 1333: 16 rdr banco (Berg I:3, 6)

grosshandl A M Prytz 2.10.1820

Ständernas bank 3.1.1842